

Autorinių sutarčių reikšmė verslui

2011-06-22

Kokius autorių sutarčių privalumus ir kaip galima būtų panaudoti versle? Turbūt ne vienam verslo atstovui iškylą toks klausimas. Ne nuostabu, kadangi ne visiems kūrybiniams darbams, galima pasiūlyti nuolatinę darbo vietą, dėl to, kad šių paslaugų reikia vienkartiniams projektams įgyvendinti ar konkrečiam objektui sukurti - tik tam tikram rezultatui (objektui) gauti. Todėl verta paminėti pagrindinius Autorinėms sutartims (nagrinėjama sutartis susijusi tik su Autorių teisėmis į kūrinį) būdingus požymius ir su jais susijusius reiškinius: objektus, subjektus, teises ir jų gynimo būdus, atsakomybę, galiojimą laiko atžvilgiu.

Sutarties objektas. Pagrindinis įstatymas, detaliam reglamentuojantis autorines sutartis - Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (ATGI). Šiame įstatyme nurodytas ne baigtinis objektų sąrašas, kuris tiesiogiai įtakoja autoriaus teisių į objektą (ne) gynimą.

Autorių teisių objektai - originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokio nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas.

Autorių teisių objektais laikytini:

- 1) knygos, brošiūros, straipsniai, dienoraščiai ir kiti literatūros kūriniai, išreikšti bet kokia forma, įskaitant elektroninę, taip pat kompiuterių programas;
- 2) kalbos, paskaitos, pamokslai ir kiti žodiniai kūriniai;
- 3) rašytiniai ir žodiniai mokslo kūriniai (mokslinės paskaitos, studijos, monografijos, išvados, mokslo projektai ir projektinė dokumentacija bei kiti mokslo kūriniai);
- 4) dramos, muzikiniai dramos, pantomimos, choreografijos ir kiti scenoje atlikti skirti kūriniai ir režisuoti spektakliai, taip pat scenarijai ir scenarijų planai;
- 5) muzikos kūriniai su tekstu arba be teksto;
- 6) audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai), radijo laidos;
- 7) skulptūros, tapybos bei grafikos kūriniai, monumentalioji dekoratyvinė dailė, kiti dailės kūriniai, taip pat scenografijos kūriniai;
- 8) fotografijos kūriniai ir kiti fotografijai analogiškais būdais sukurti kūriniai;
- 9) architektūros kūriniai (pastatų ir kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai, taip pat pastatai ir kiti statiniai);
- 10) taikomosios dailės kūriniai;
- 11) iliustracijos, žemėlapiai, planai, sodų ir parkų projektai, eskizai ir trimačiai kūriniai, susiję su geografijos, topografijos ar tikslųjų mokslų sritimis;
- 12) kiti kūriniai.

Be to, autorių teisių objektais laikomi:

1) išvestiniai kūriniai, sukurti pasinaudojus kitais literatūros, mokslo ir meno kūriniais (vertimai, inscenizacijos, adaptacijos, anotacijos, referatai, apžvalgos, muzikinės aranžuotės, statinės ir interaktyvios interneto svetainės ir kiti išvestiniai kūriniai);

2) kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštos techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar išdėstymo yra autoriaus intelektualinės kūrybos rezultatas;

3) teisės aktų, oficialių administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentų, neoficialūs vertimai.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kas remiantis ATGI nėra saugomi objektai. Taigi, Autorių teisių objektais nelaikomi:

1) idėjos, procedūros, procesai, sistemos, veiklos metodai, koncepcijos, principai, atradimai ar atskiri duomenys;

2) teisės aktai, oficialūs administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentai (sprendimai, nuosprendžiai, nuostatai, normos, teritorijų planavimo ir kiti oficialūs dokumentai), taip pat jų oficialūs vertimai;

3) oficialūs valstybės simboliai ir ženklai (vėliavos, herbai, himnai, piniginiai ženklai ir kiti valstybės simboliai bei ženklai), kurių apsaugą reglamentuoja kiti teisės aktai;

4) oficialiai įregistruoti teisės aktų projektai;

5) įprastinio pobūdžio informaciniai pranešimai apie įvykius;

6) folkloro kūriniai.

Apibendrinant, galima būtų išskirti, šiuos objektams būdingus požymius:

- - turi būti originalus fizinio asmens kūrybinės veiklos rezultatas;
- - kūrinys turi būti išreikštas objektyvia forma (pvz.; knyga, laida, paskaita);
- - kūrinys laikomas originaliu, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos.

Sutarties subjektai. *Autorių teisių subjektas* - *autorius*, kitas fizinis arba juridinis asmuo, turintis išimtinės turtinės autorių teisės, taip pat fizinis arba juridinis asmuo, kuriam perėjo išimtinės turtinės autorių teisės (autorių teisių perėmėjas). Autorius yra kūrinį sukūręs fizinis asmuo, kurio vardas įprastu būdu nurodytas kūrinyje, taip pat jis laikomas (preziumuojama) to kūrinio autoriumi, jeigu neįrodyta kitaip. Ši nuostata taikoma ir tuo atveju, kai vietoj autoriaus vardo nurodytas pseudonimas, nekeliantis jokių abejonų dėl tikrojo autoriaus vardo. Tačiau, kai kūrinyje yra nurodytas autoriaus pseudonimas, keliantis abejonų dėl tikrojo autoriaus vardo, arba kūrinyje nenurodytas autoriaus vardas, leidėjas, kurio vardas nurodytas kūrinyje, laikomas, jeigu neįrodyta kitaip, autoriaus atstovu, turinčiu teisę ginti autorių teises ir užtikrinti jų įgyvendinimą tol, kol to kūrinio autorius atskleis savo vardą ir pareikš apie savo kūrinio autorystę.

Kai kūrinį bendru kūrybiniu darbu sukuria du arba daugiau fizinių asmenų, jie laikomi *bendraautoriais*, nepaisant to, ar tas kūrinys sudaro nedalomą visumą, ar susideda iš dalių, kurių kiekviena gali turėti savarankišką reikšmę. Bendrai sukurtu kūrinio dalis laikoma turinčia savarankišką reikšmę, jeigu ji gali būti panaudota atskirai nuo kitų to kūrinio dalių. Kiekvienas bendraautoris turi teisę savo nuožiūra panaudoti savo sukurtą bendro kūrinio dalį, turinčią savarankišką reikšmę, jeigu kitaip nenustatyta bendraautorių sudarytoje sutartyje. Pabrėžtina, kad bendraautoriu nelaikomas asmuo, suteikęs materialinę, techninę ar organizacinę pagalbą kuriant kūrinį.

Kūrinio autoriumi gali būti ir *darbuotojas*, kuris jį sukūrė atlikdamas tarnybines pareigas ar darbo funkcijas. Šiuo atveju autorius yra fizinis asmuo (darbuotojas) ar fizinių asmenų (darbuotojų) grupė, sukūrę kūrinį.

Autorių teisių *objekto naudotojas* - fizinis arba juridinis asmuo, kuris naudoja autorių teisių objektų originalus ar jų kopijas (bet koku būdu juos atgamina, išleidžia, importuoja, parduoda, nuomoja, teikia panaudai ar kitaip platina, naudoja viešam atlikimui ar viešam rodymui, transliuoja, retransliuoja ar kitaip viešai juos skelbia). Taigi,

autorių teisių objekto naudotojas siekia komercinių tikslų, kuriais gaunama tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos

Subjektų teisės

Autorinės teisės yra skirstomos į turtines (AGTĮ 15 str.) ir neturtines (AGTĮ 14 str.) teises. LR CK 1.115 str., numato, kad asmeninės neturtinės teisės yra ekonominio turinio neturinčios ir neatskiriama susijusios su jo turėtojo teisėmis. Tuo tarpu turtinės teisės turi ekonominę vertę, todėl jos gali būti paveldimos, perduodamos sutartimi, įkeičiamos, gali būti nukreipiamas skolos išieškojimas ir kt. Svarbu pažymėti, kad Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinį atsiranda tik jį sukūrus.

Kūrinio autorius, neatsižvelgiant į jo turtines teises, net ir tuo atveju, kai turtinės teisės perduotos kitam asmeniui, turi šias asmenines *neturtines teises*:

- 1) *Autorystės teisė*. Reiškia teisę reikalauti pripažinti kūrinio autorystę - aiškiai nurodant autoriaus vardą ant visų išleidžiamo kūrinio egzempliorių, taip pat kitu įmanomu būdu viešai atliekant kūrinį;
- 2) *Teisė į autoriaus vardą*. Reiškia teisę reikalauti, kad bet koku būdu naudojant kūrinį būtų nurodomas arba nebūtų nurodomas autoriaus vardas, arba būtų nurodomas autoriaus pseudonimas;
- 3) *Teisė į kūrinio neliečiamybę*. Reiškia teisę prieštarauti dėl kūrinio ar jo pavadinimo bet kokio iškraipymo ar kitokio pakeitimo, taip pat dėl bet kokio kito kėsینimosi į kūrinį, galinčio pažeisti autoriaus garbę ar reputaciją.

Kadangi, neturtinių (jos išimtinai susijusios tik su autoriaus asmenybe) teisių panaudojimas pats savaime neduoda ir negali duoti turtinės naudos. Neturtinės teisės negali būti perduotos kitiems asmenims jokiais sutartimis, išskyrus autoriaus įpėdiniams, po jo mirties. Kai autorius turi teisę nurodyti asmenį, kuriam jis paveda saugoti asmenines neturtines teises. Jeigu autorius nėra davęs tokių nurodymų, autorių asmenines neturtines teises saugo jo įpėdiniai. Kai įpėdinių nėra, taip pat kai pasibaigia autorių turtinių teisių galiojimo terminai, autorių asmeninių neturtinių teisių apsaugą Vyriausybės nustatyta tvarka įgyvendina Vyriausybės įgaliota institucija.

Autorius turi išimtinės teises leisti arba uždrausti šiuos veiksmus, susijusius su autoriaus *turtinėmis teisėmis*:

- 1) atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu;
- 2) išleisti kūrinį;
- 3) versti kūrinį;
- 4) adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį;
- 5) platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant;
- 6) viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas;
- 7) viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis;
- 8) transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete).

Turtinės autorių teisės į kolektyvinį kūrinį (enciklopedijas, enciklopedinius žodynus, periodinius mokslo kūrinių rinkinius, laikraščius, žurnalus, kitus kolektyvinius kūrinius) priklauso fiziniam arba juridiniam asmeniui, kurio iniciatyva ir kuriam vadovaujant kūrinys buvo sukurtas. Kūrinių, įtrauktų į kolektyvinius kūrinius, autoriai išsaugo išimtinės teises naudoti savo kūrinius atskirai nuo kolektyvinio kūrinio, jeigu kitaip nebuvo susitarta sutartyje.

Autoriaus kūrinio visuomenė gali neatlygitingai naudotis bibliotekose ar kitose viešai prieinamose įstaigose. Taip nebus pažeistos autoriaus turtinės teisės, jei minėtos įstaigos naudos kūrinį panaudos sutarties pagrindu.

AGTĮ 20-27 str., numato baigtinį sąrašą atvejų, kai autorių turtinės teisės gali būti apribotos. Svarbu paminėti, kad autoriaus turtinės teisės yra išimtinio pobūdžio - šios teisės priklauso tik autoriui arba jo teisių perėmėjui ir jas įgyvendinti gali tik autorius (arba atitinkamai jo teisių perėmėjas). Todėl, turtinių teisių apribojimas neturi prieštarauti įprastiniam kūrinio naudojimui ir nepagrįstai pažeisti teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų.

Turtinių teisių apribojimo sąlygos:

- 1) *Kūrinio atgaminimas asmeniniais tikslais.* Be autoriaus arba kito autorių teisių subjekto leidimo fiziniam asmeniui išimtinai savo asmeniniam naudojimui, nesiekiant tiesioginių ar netiesioginių komercinių tikslų, leidžiama atgaminti ne daugiau kaip vieną išleisto ar kitaip viešai paskelbto kūrinio egzempliorių, jeigu toks atgaminimas yra vienkartinis veiksmas. Ši sąlyga negalioja atgaminant, pavyzdžiui, kompiuterių programas ar elektronines duomenų bazines.
- 2) *Citavimas.* Leidžiama atgaminti nedidelę išleisto ar kitaip viešai paskelbto kūrinio dalį tiek originalo kalba, tiek išverstą į kitą kalbą, kaip citatą kitame kūrinyje be kūrinio, iš kurio paimta citata, autoriaus ar kito to kūrinio autorių teisių subjekto leidimo, jeigu toks atgaminimas yra sąžiningas ir jo mastas neviršija citavimo tikslui reikalingo masto. Pažymėtina, kad cituojant turi būti nurodomas citatos šaltinis ir autoriaus vardas, jeigu jis yra nurodytas kūrinyje, iš kurio citata paimta.
- 3) *Kūrinio panaudojimas mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais.* Be kūrinio autoriaus ar kito šio kūrinio autorių teisių subjekto leidimo, tačiau nurodant, jei tai įmanoma, naudojamą šaltinį ir autoriaus vardą, leidžiama:

- kaip pavyzdį nekomerciniais mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais atgaminti nedidelius išleistus kūrinius ar trumpą išleisto kūrinio ištrauką rašytiniu, garso ar vaizdo pavidalu tiek, kiek tai susiję su mokymo programomis ir neviršija mokymui ar moksliniam tyrimui reikalingo masto;

- atgaminti nekomerciniais švietimo, mokymo ar mokslinių tyrimų tikslais teisėtai išleistus kūrinius žmonėms, turintiems klausos ar regos negalią, skirtu būdu tokiu mastu, kiek pateisina ši negalia, išskyrus kūrinius, kurie specialiai buvo sukurti šiam tikslui;

- naudoti kūrinius, esančius viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais juos viešai paskelbiant ar padarant viešai prieinamus kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose, jeigu autoriai ar kiti tų kūrinių autorių teisių subjektai nėra uždraudę tokio kūrinių panaudojimo.

Nustatant, ar kūrinys buvo panaudotas nekomerciniais tikslais, turi būti atsižvelgiama į naudojimo paskirtį. Kūrinio naudotojo teisinė forma, organizacinė struktūra ir finansavimo būdas šiuo atveju nėra lemiami veiksniai. Komerciniais tikslais laikytini tikslai, kuriais siekiama tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos.

4) *Kūrinio atgaminimas reprografijos būdu.* Leidžiama be kūrinio autoriaus arba kito autorių teisių subjekto leidimo atgaminti reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu panašiu būdu popieriuje):

- išleistą straipsnį ar kitą trumpą kūrinį, ar trumpą rašytinio kūrinio ištrauką su iliustracijomis ar be jų, nesiekiant tiesioginių ar netiesioginių komercinių tikslų, jeigu toks atgaminimas yra atskiras vienkartinis veiksmas. Pakartotiniai šio atgaminimo atvejai leidžiami, jeigu jie vienas su kitu nesusiję;

- kūrinį, esantį viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, išskyrus kūrinį, paskelbtą kompiuterių tinklais (internete), nesiekiant tiesioginės ar netiesioginės komercinės naudos, kai kūrinio kopija daroma tam, kad būtų išsaugotas arba atgamintas prarastas kūrinys.

5) *Kūrinio panaudojimas informacijos tikslais.* Leidžiama be kūrinio autoriaus ar kito to kūrinio autorių teisių subjekto leidimo:

- atgaminti spaudoje, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamus išleistus straipsnius aktualiomis ekonomikos, politikos ar religijos temomis, taip pat analogiško pobūdžio transliuojamus kūrinius, jeigu autoriai ar kiti tų kūrinių autorių teisių subjektai nėra uždraudę taip naudoti kūrinius ir jeigu nurodomas šaltinis, įskaitant autoriaus vardą;

- atgaminti ir viešai skelbti literatūros ir meno kūrinius, kai iš jų atlikimo vietos ar viešos parodos pateikiama informacija apie visuomenės gyvenimo įvykius arba dienos įvykių apžvalgos spaudoje, per radiją ar televiziją, jeigu tokį kūrinių naudojimą pateisina informacijos pateikimo tikslas ir tai yra pagalbinė informacijos medžiaga, ir nurodomas šaltinis, įskaitant autoriaus vardą, išskyrus atvejus, kai to padaryti neįmanoma;

- informuojant visuomenę atgaminti laikraščiuose, periodiniuose leidiniuose ar bet kuriuo būdu viešai skelbti politines kalbas, ištraukas iš viešų paskaitų ar kitų panašių kūrinių, taip pat teismo proceso metu pasakytas kalbas tiek, kiek tai pateisina informavimo tikslai, jeigu nurodomas šaltinis, įskaitant autoriaus vardą, išskyrus atvejus, kai to padaryti neįmanoma;

- ir kiti atvejai numatyti AGTĮ 24 straipsnyje.

6) *Kūrinio panaudojimas karikatūrai ar parodijai.* Leidžiama be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo panaudoti kūrinį karikatūrai ar parodijai.

7) *Kūrinio panaudojimas visuomenės saugumo tikslais.* Leidžiama be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo atgaminti ir viešai skelbti kūrinį visuomenės saugumo tikslais arba siekiant užtikrinti valstybės valdžios, valdymo ar teismo proceso veiksmų atlikimą arba pranešimą apie juos.

Aukščiau išvardinti turtinių teisių apribojimai svarbūs tuo, kad jie turtines teises riboja ne tik autoriaus, bet ir kitų autoriaus teisių perėmėjų - paveldėtojų, licencijos naudotojų, darbdavio ir kitų.

Remiantis, sudaromomis autorinėmis sutartimis, svarbu paminėti, kad autorinės sutarties Užsakovas turi teisę reikalauti, kad autorius pataisytų kūrinį atsižvelgiant į jam pateiktas pastabas. Tuomet galutinis kūrinio originalas laikytinas tas kūrinys, kuris yra autoriaus perduotas remiantis sutarties Šalių pasirašytu kūrinio perdavimo-priėmimo aktu. Autorinės sutarties objekto Užsakovas turi visas turtines teises, kurias jam pagal Autorinę sutartį perdavė Autorius, todėl jis turi teisę jomis naudotis tokia apimtimi kokia nurodyta autorinėje sutartyje.

Autorinių sutarčių sąlygos. Pagal autorinę sutartį viena šalis (autorius ar jo teisių turėtojas) perduoda arba suteikia autorių turtines teises į literatūros, mokslo ar meno kūrinį arba įsipareigoja sukurti sutartyje nurodytą kūrinį ir perduoti ar suteikti autorių turtines teises į jį kitai šaliai (teisių perėmėjui ar licenciatui), o kita šalis įsipareigoja naudoti kūrinį arba pradėti juo naudotis sutartyje nustatytais sąlygomis ir sumokėti nustatytą autorinį atlyginimą, jeigu sutartyje nenustatyta kitaip. Sutartys dėl kūrinių redagavimo, mokymo, konsultavimo, organizacinių ir techninių paslaugų ar kitokių paslaugų teikimo nelaikomos autorinėmis. Autorinėmis sutartimis taip pat nelaikomos sutartys, kurių dalykas nėra autorių turtinių teisių į kūrinį perdavimas ar suteikimas. Įsidėmėtina, kad autorine sutartimi negalima perduoti tiksliai neapibūdintų kūrinių ar teisių į visus būsimus autoriaus kūrinius. Taip pat autorių turtinių teisių perdavimas negali būti taikomas kūrinio panaudojimo būdams, kurie autoriaus turtinių teisių perdavimo metu neegzistuoja ar yra nežinomi.

Turtines teises autorius gali perduoti kitiems asmenims:

- - pagal *autorinę sutartį* dėl teisių perdavimo;
- - autorinę *licencinę sutartį* (išimtinę arba neišimtinę licencija).

Autorinėje sutartyje turi būti šios *sąlygos* (joms nesant laikoma, kad autorinė sutartis negaliojanti):

1) kūrinio *pavadinimas* (užsienio autorių kūrinių pavadinimai nurodomi ir originalo kalba);

2) kūrinio *apibūdinimas* (kūrinio rūšis, pavadinimas, pagrindiniai reikalavimai kūriniai);

3) perduodamos ar suteikiamos autorių *turtinės teisės* (kūrinio panaudojimo būdai), licencijos rūšis (išimtinė ar neišimtinė licencija). Jei sutartimi suteikiama išimtinė licencija privalo būti tiesiogiai nurodyta autorinėje sutartyje. Jei sutartyje nenurodoma, tai laikoma, kad licencija yra neišimtinė. Taip pat preziumuojama, kad pagal autorinę sutartį perduodama tik tiek autorių teisių, kiek jų reikia konkrečios sutarties tikslams pasiekti. Jeigu autorinėje sutartyje nenurodyti kūrinio naudojimo būdai, laikoma, kad autorinė sutartis sudaryta tik dėl tų kūrinio naudojimo būdų, kurie sutarties šalims yra būtini siekiant tikslo, dėl kurio ta sutartis buvo sudaryta.

4) *teritorija*, kurioje galioja teisių perdavimas ar licencija, suteikianti teisę naudoti kūrinį. Jeigu autorinėje sutartyje nenurodyta galiojimo teritorija, laikoma, kad turtinės teisės yra perduotos ar suteiktos Lietuvos Respublikos teritorijoje.

5) teisių perdavimo ar licencijos galiojimo terminas. Jeigu autorinėje sutartyje nenurodytas turtinių teisių perdavimo ar suteikimo terminas, sutarties šalis gali nutraukti autorinę sutartį prieš vienerius metus raštu pranešusi kitai šaliai apie sutarties nutraukimą;

6) autorinio *atlyginimo dydis*, mokėjimo *tvarka ir terminai*;

7) šalių *ginčų sprendimo tvarka ir atsakomybė*;

8) kitos sutarties sąlygos.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad autorinė sutartis dėl turtinių teisių perdavimo, autorinė licencinė sutartis ir autorinė kūrinio užsakymo sutartis sudaromos raštu. Rašytinė sutarties forma neprivaloma sutartims dėl kūrinų skelbimo periodiniuose leidiniuose (žurnaluose, laikraščiuose ir kt.).

Prieš sudarant autorinę sutartį dėl turtinių teisių perdavimo, autorinę licencinę sutartį ir autorinę kūrinio užsakymo sutartį kūrinio Užsakovas turėtų pareikalauti iš autorių teisių į kūrinį turėtojo dokumentus įrodančius autorinių turtinių teisių priklausymą jam, pavyzdžiui: pagrįsti atitinkamomis sutartimis (autorinėmis ar licencinėmis), paveldėjimo teisės liudijimu ir kitais dokumentais.

Autorinių sutarčių negaliojimo pagrindus nustato Civilinio kodekso normos, reglamentuojančios sandorių negaliojimą.

Autorių turtinių teisių perdavimas, suteikimas. Bet koks kūrinio originalo ar jo kopijų panaudojimas be autoriaus, jo teisių perėmėjo ar jo tinkamai įgalioto asmens leidimo yra laikomas neteisėtu, išskyrus AGTĮ numatytas turtinių teisių apribojimo sąlygas.

Autorių turtinės teisės gali būti perduodamos sutartimi (autorine), paveldėjimo tvarka ir kita įstatymų nustatyta tvarka. Autorių turtinių teisių perdavimas gali būti visiškas arba dalinis, atlygintinis arba neatlygintinis.

Pažymėtina, kad autorių asmeninės neturtinės teisės kitiems asmenims neperduodamos. Po autoriaus mirties asmeninių neturtinių teisių priežiūra įgyvendina įpėdiniai, jų nesant Vyriausybės įgaliota institucija. Neturtinės teisės nepriklauso nuo autorių turtinių teisių, lieka jiems ir tais atvejais, kai turtinės teisės perduodamos kitiems asmenims.

Autorių teisės į kūrinį nesiejamos su nuosavybės teise į materialųjį objektą, kuriuo tas kūrinys išreikštas. Autorius ar kitas autorių teisių subjektas, perleidęs nuosavybės teisę į materialųjį objektą, kuriuo išreikštas kūrinys, nelaikomas perleidusiu autorių turtines teises ar suteikusių licenciją, leidžiančią naudoti tą kūrinį, jeigu sutartyje nenustatyta kitaip.

Turtinės autorių teisės, kurios atsiranda sukūrus kūrinį darbo santykiu metu, 5 metams pereina darbdaviui, jeigu kitaip nenustatyta tarpusavio sutartyje.

Licencija - autorių teisių subjekto (licenciaro) leidimas, suteikiantis kūrinio objekto naudotojui (licenciatui) teisę naudoti kūrinio, objekto originalą arba jo kopijas (licencijos dalyką) nurodytoje teritorijoje tokiu būdu ir tokiomis sąlygomis, kaip numatyta licencinėje sutartyje. Licencija gali būti išimtinė arba neišimtinė. Neišimtinė licencija licenciaras suteikia licenciatui teisę naudoti licencijos dalyką pasilikdamas teisę suteikti tokią teisę kitiems asmenims ir pats naudoti licencijos dalyką. Išimtinė licencija - tokia licencija, pagal kurią licenciaras, suteikęs licenciatui teisę naudoti licencijos dalyką, netenka teisės suteikti tokias pačias licencijas kitiems asmenims ir neturi teisės pats naudoti licencijos dalyką licenciatui perduotų teisių dalyje. Remiantis licencine sutartimi - autoriaus turtinės teisės ne perduodamos, o suteikiamos.

Autorių teisių galiojimas. Autorių turtinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties, neatsižvelgiant į kūrinio teisėto padarymo viešai prieinamą datą. Autorių turtinės teisės į kūrinį, sukurtą bendraautorystės pagrindu, galioja visą bendra autorių gyvenimą ir 70 metų po paskutinio bendraautorio mirties. Autorių turtinės teisės į kūrinį, kuriame nenurodytas autoriaus vardas arba nurodytas autoriaus pseudonimas, galioja 70 metų po kūrinio teisėto padarymo viešai prieinamą datą. Jei tokio kūrinio autoriaus tapatybė nekelią abejonių arba per nurodytą terminą paaiškėja autoriaus tikrasis vardas, autorių turtinės teisės į tokį kūrinį galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties. Autorių turtinės teisės į kolektyvinį kūrinį galioja 70 metų po kūrinio teisėto padarymo viešai prieinamą datą.

Autorių asmeninės neturtinės teisės saugomos neterminuotai.

Autorinės sutarties apmokėjimo sąlygos. Pagal autorinę sutartį mokamo autorinio atlyginimo dydis nustatomas šalių susitarimu (jeigu AGTĮ nenustatyta kitaip, pvz. 17 str.). Autorinis atlyginimas autorinėje sutartyje nustatomas procentais nuo naudotojo pajamų, gautų už kiekvieną kūrinio naudojimo būdą, konkrečia pinigų suma arba kitu nurodytu būdu. Šalys autorinėje sutartyje gali numatyti autorinio atlyginimo ar jo dalies mokėjimą avansu.

Jeigu autorinio atlyginimo dydis nustatytas procentais nuo pajamų, gautų už kiekvieną kūrinio naudojimo būdą, autorius ar kitas autorių teisių subjektas turi teisę gauti informaciją apie kūrinio panaudojimo mastą, naudotojo sudarytas sutartis bei jo pajamas, gautas naudojant kūrinį.

Bendra autorių tarpusavio santykiai ir kiekvienam iš bendra autorių skiriama autorinio atlyginimo dalis nustatomos sutartyje. Jeigu bendra autorių susitarimo dėl autorinio atlyginimo nėra, autorių teises į kūrinį visi bendra autoriai įgyvendina kartu, o atlyginimas jiems paskirstomas atsižvelgiant į kiekvieno bendraautorio kūrybos indėlį. Nė vienas iš bendra autorių neturi teisės, neturėdamas tam pakankamo pagrindo, uždrausti naudoti bendrą kūrinį.

Teisių gynimo būdai. Bet koks kūrinio originalo ar jo kopijų panaudojimas be autoriaus ar jo teisių perėmėjo leidimo yra laikomas neteisėtu (išskyrus ATGTĮ nustatytus atvejus) (ATGTĮ 15 straipsnio 2 dalis), todėl teisių turėtojas gali reikšti teisių gynimo reikalavimus kiekvienam kitam asmeniui, kuris neteisėtai naudojasi jo kūriniumi. Autorių teisių subjektai savo teises gina kreipdamiesi į teismą ir reikalaujami (AGTĮ VI skyrius):

- 1) pripažinti teises;
- 2) įpareigoti nutraukti neteisėtus veiksmus;
- 3) uždrausti atlikti veiksmus, dėl kurių gali būti realiai pažeistos teisės arba atsirasti žala;
- 4) atkurti pažeistas asmenines neturtines teises (įpareigoti padaryti reikiamus taisymus, apie pažeidimą paskelbti spaudoje ar kitoku būdu);
- 5) išieškoti atlyginimą už neteisėtą naudojimąsi kūriniumi;
- 6) atlyginti turtinę žalą, įskaitant negautas pajamas ir kitas turėtas išlaidas ir neturtinę žalą;
- 7) sumokėti kompensaciją;

8) taikyti kitus teisių gynimo būdus.

Turtinės žalos atlyginimo tvarką reglamentuoja Civilinis kodeksas ir AGTĮ. Remdamasis tuo, teismas atsižvelgia į pažeidimo esmę, padarytos žalos dydį, autoriaus teisių, subjekto negautas pajamas, turėtas išlaidas, kitas svarbias aplinkybes.

Autorių teisių subjektų negautų pajamų dydis nustatomas atsižvelgiant į tai, kokios pajamos būtų gautos teisėtai naudojant kūrinius ar kitus objektus (į atlyginimą, kuris paprastai mokamas už teisėtą tokių kūrinių ar kitų objektų naudojimą, arba atlyginimą, mokamą už panašių kūrinių ar kitų objektų teisėtą naudojimą, arba kūrinio ar kito teisių objekto naudojimo būdui labiausiai tinkamus atlyginimus), taip pat į konkrečias aplinkybes, kurios galėjo sudaryti sąlygas pajamoms gauti (teisių subjektų atlikti darbai, panaudotos priemonės, derybos dėl kūrinio naudojimo sutarčių sudarymo ir kita).

Autorių asmenines neturtines teises pažeidęs asmuo privalo atlyginti neturtinę žalą. Šios žalos dydį pinigais nustato teismas vadovaudamasis Civilinio kodekso normomis, reglamentuojančiomis neturtinės žalos atlyginimą.

Siekiant konstatuoti autorių teisių pažeidimą, visų pirma turi būti nustatytas kūrinio neteisėto panaudojimo faktas - kūrinio naudojimas (įskaitant išleidimą, atgaminimą) ir platinimas be šių teisių subjektų leidimo (licencijos). Neteisėtas naudojimas autorių teisėmis užtraukia ne tik civilinę, bet ir administracinę ir baudžiamąją atsakomybę.

Kaip vienas iš svarbiausių kūrinio požymių įvardijamas jo naujumas (originalumas). Todėl verslo atstovams, kaip subjektams siekiantiems finansinės naudos, privalu pagalvoti ir apie Konfidencialios sutarties sudarymą su autoriumi. Šioje sutartyje numatant, kad visas kūrybinis procesas: nuo idėjos iki rezultato, turi būti akylai saugomas. Pati kūrinio idėja - viena iš brangiausių autoriaus nematerialaus turto apraiškų, šios informacijos paskelbimas reikštų būsimo kūrybos rezultato naujumo pažeidimą, tai reiškia, kūrinys neįeis į saugomų autorių teisių objektų sąrašą, o neteisėtas jo naudojimas dar ir neužtrauks teisinės atsakomybės.

Teisininkė Renata Burbulienė © IĮ "Opinio iuris" vadovė.

Išdėstyta informacija, nuomonė ir motyvai negali būti vertinama kaip teisinė išvada ar konsultacija.

Šaltinis: <http://www.visasverslas.lt/portal/index/article/28?ref=mail>